

Українська мова-13 група

Дата – 04.05.2020. Викладач. Біров О.І.

Тема уроку. Апостроф. Позначення м'якості приголосних.

Пояснення навчального матеріалу

1. Відтворення теоретичних відомостей

Бесіда.

- 1) Для чого вживається апостроф?
- 2) Чому апостроф не вживається на початку слова або в кінці слова?
- 3) Перед якими буквами ставиться апостроф?
- 4) Після яких букв ставиться апостроф? Наведіть приклади.
- 5) Відповідно до якого правила апостроф не вживається після букв, що позначають губні приголосні, перед я, ю, є, ї? Наведіть приклади.
- 6) За якими правилом уживається апостроф у словах з'юрмитися, під'язичний?
- 7) Чому не ставиться апостроф після букви р у словах повітря, рясний?
- 8) У яких словах апостроф ставиться після букви к?
- 9) За якими правилами вживається апостроф у словах іншомовного походження?

2. Повторення теоретичних відомостей

Апостроф ставиться перед я, ю, є, ї:

1. Після літер, що позначають губні тверді приголосні звуки **б, п, в, м, ф**, але якщо перед ними немає іншого приголосного (**крім р**), який належав би до кореня: *солов'їний, сім'я, м'ята, н'ятниця, зв'язати, н'ю, б'ється, в'яз, м'язи, ім'я, В'ячеслав, Стеф'юк; верб'я, верф'ю, торф'яний, черв'як*. Але: *свято, морквяний, мавпячий, цвах*. Якщо приголосний, що стоїть перед губним, належить до префікса, то апостроф теж ставиться: *зв'язок, підв'ялити, обм'яклий, розв'ючувати*.

2. Після твердого **р** у кінці складу: *подвір'я, сузір'я, на узгір'ї, з матір'ю, кур'єр, пір'їна*. Якщо *ря, рю, ре* позначають сполучення м'якого [р'] із голосними а, у, е ([р'а], [р'у], [р'е]), то апостроф не пишеться: *рясний, Рябко, буря, рюмсати, Рєпін*.

3. Після будь-якого твердого приголосного, яким закінчується префікс або перша частина складних слів: *без'язикий, від'єднати, з'ясувати, над'їдений, над'ярусний, роз'ятрити, роз'юшений; дит'ясла, пан'європейський, пів'юрти, пів'ящика*, але з власними назвами — через дефіс: *пів-Європи*.

4. Після **к** у словах *Лук'ян*, і похідних від нього: *Лук'яненко, Лук'янчук, Лук'янчик, Лук'янівка тощо*.

5. У складних словах, перша частина яких закінчується на приголосний: *дит'ясла, двох'ярусний, трьох'ярусний*.

Апостроф не ставиться:

1. Після **б, п, в, м, ф**, що позначають тверді губні звуки, якщо перед ними стоїть інша, **крім р**, літера на позначення кореневого приголосного звука: *Святослав, святковий, т'мяний, морквяний, медвяний* (але: *торф'яний, черв'як, верб'я*).

2. Після букви **р**, що позначає м'який приголосний на початку слова чи в середині складу: *порятунок, рясний, гарячий, буряк*.

3. У словах іншомовного походження у злитій вимові: *резюме, бюджет, бюро*.

Апостроф у словах іншомовного походження пишеться перед я, ю, є, ї:

а) Після приголосних **б, п, в, м, ф, г, і, к, х, ж, ч, ш, р**: *б'єф, комп'ютер, п'єдестал, інтерв'ю, прем'єр, торф'яний, к'янті, миш'як, кар'єра; П'ємонт, П'яченца, Рив'єра, Ак'яб, Іх'ямас; Барб'є, Б'єрнсон, Б'юкенен, Женев'єва, Ф'єзоле, Монтеск'є, Руж'є, Фур'є*.

б) Після кінцевого приголосного в префіксах: *ад'юнкт, ад'ютант, ін'єкція, кон'юнктура*.

Апостроф не пишеться:

Коли я, ю позначають пом'якшення попереднього приголосного перед а, у: бязь; бюджет, бюро, попітр, мюрид, фюзеляж, кювет, рюкзак, рюш; Барбюс, Бюффон, Вюртемберг, Мюллер, Гюго, Рюдберг.

Винятки: ад'ютант, кон'юнктивіт, кон'юнктура, ін'скція.

Апостроф у прізвищах

Апостроф пишеться після губних, задньоязикових і р перед я, ю, є, ї: Аляб'єв, Ареф'єв, Водоп'янов, В'яльцева, Григор'єв, Захар'їн, Луб'янцев, Лук'янов, Пом'яловський, Прокоф'єв, Юр'єв; перед йо апостроф не пишеться: Воробйов, Соловійов. *Примітка.* Коли я, ю означають сполучення пом'якшеного приголосного з а, у, то апостроф перед ними не пишеться: Бядуля, Пясецький, Рюмін.

Скорочена частка д та ірландська частка о пишуться з власними іменами через апостроф: Д'Аламбер, Д'Артаньян, Д'Обіньє; О'Генрі, О'Кейсі, О'Коннейль.

Апостроф у географічних назвах

Апостроф пишеться в географічних назвах після губних (м, п, б, ф, в), задньоязикових (г, к, х) і р, а також після префіксів, що закінчуються приголосним, перед я, ю, є, ї: В'язники, Дем'янськ, Прокоп'євськ, П'ятигорськ, Ак'яр, Амудар'я, Гур'єв; перед йо апостроф не пишеться: Муравйово. *Примітка.* Коли я, ю означають сполучення пом'якшеного приголосного з а, у, то апостроф перед ними не пишеться: Вязьма, Кяхта, Крюково, Рязань.

3. Виконання вправ на закріплення вивченого

1. Словниковий диктант.

Позначити в словах орфограму «Апостроф».

Святий Дух, Свят-вечір, з'єднаний, заозер'я, ряст, Рюмін, порятунок, за Святошином, Юр'єв, Рум'янцев, під'яр'я, Сирдар'я, Рязань, дит'ясла, пів-Японії, пів'яру, верб'я, вольтер'янець, Женев'єва, ревью, бюрократ, Ф'єзоле, фюзеляж, пюре, Фейєрбах, В'єтнам, Фур'є, Зверєв, ряса, зап'ястний, зв'ялити, В'ячеслав, Святослав, Лук'янченко.

2. Попереджувальний диктант.

І від народження людина — не раб, не гвинтик, не тварина, а щось величне і святе. (А. Луценко.) Ох, лицарю, не зв'язуйся з отарою — вона тебе затопче в пилюгу! (Л.Костенко.) Придніпров'я моє, Придніпров'я! Чорнозем проростає здоров'ям. (М.Стельмах.) Червоні вулики з подвір'я пливуть гречками у блакить, співає липа на узгір'ї і ширим золотом кипить. (М. Стельмах.) Запахне м'ятою, дощем і матіолою духмяно. (П. Макеєв.) Мерзлий листочок на гілці горіха б'ється, мов проситься в хату. (В. Юхимович.) Цю тайну знає різдвяний сніг, а він уміє зберігати тайни. (І. Жиленко.) Не знала я, що можна доброту знічев'я так лукаво затоптати... (Л. Забашта.) Тихим надвечір'ям у кав'ярні допиваєш каву на останні... (Л. Талалай.) Що таке кларнет? Дупласте дерево, виїдене черв'яком ледачим. Чуєш? О, як воно плаче, коли ти його цілуєш! (Н. Колєв-Босія, переклад з болг.) Оголошено конкурс — сотий тур кон'юнктур. (Л. Костенко.) А в небі хмари лебедями із ополонки п'ють. (М. Стельмах.)

3. Переписати слова, на місці крапок уставляючи, де потрібно, пропущені букви, м'який знак або апостроф.

Поділ..я, Поліс..я, Підмосков..я, покрит..я, насін..я, корін..я, прибут..я. Примор..я, Покут..я, Приазов..я, Приурал..я, роздоріж..я, збіж..я, лист..я, щаст..я, роззброєн..я, повіст..ю, річ..ю, піч..ю, стиснен..я, радіст..ю, швидкіст..ю, любов..ю, сіл..ю, мід..ю, подоро..чан..я, бря..чан..я, довкіл..я, риштован..я.

4. Розкрити значення кожного з фразеологізмів.

Пояснити вживання апострофа. Ввести фразеологізми до самостійно складених речень (усно).

Лобом муру не проб'єш. З'явитися на шапкобрання. З вогню та в полум'я. Серце в'яне.
Людям языка не зав'яжеш. П'яте через десяте.

5. Навчальний диктант.

РУСАЛЧИН ВЕЛИКДЕНЬ

Це свято відзначають у перший четвер після Трійці. У давнину це було вельми поетичне дійство, пов'язане з дохристиянськими віруваннями. Про русалок і мавок складено безліч легенд і повір'їв. За народною уявою, русалки — прегарні дівчата з розпущеним волоссям. Ображені своєю долею, вони неодмінно прагнуть залоскотати до смерті будь-кого. Щоб уберегтися од них, необхідно тримати при собі пучечок полину, якого русалки бояться. До речі, на Трійцю полином убезпечували оселю. Зустрівши людину в полі, русалки обов'язково запитують: «Полин чи м'ята?» Якщо відповісти: «Полин», вони відкажуть: «Іди в долинь». Коли ж сказати: «М'ята», русалки накинуться, приказуючи: «Отут тобі й хата!» Цього дня русалки буцімто люблять гойдатися на деревах, тому в деяких місцевостях зв'язували дві берези, щоб вони, забавляючись, не зачіпали людей.

Домашнє завдання

Повторити теоретичний матеріал та підготуватися до підсумкової контрольної роботи.